

УДК 364.142:374.1

А. О. Попова

**ЗАРОДЖЕННЯ СОЦІАЛЬНОЇ РОБОТИ З ДІТЬМИ
В МІСЦЕВИХ ГРОМАДАХ США**

Соціальна робота з дітьми в місцевих громадах має свою генезу в становленні системи соціальної роботи в Сполучених Штатах Америки.

Проте соціальна робота в місцевих громадах, на сучасному етапі розвитку системи соціального забезпечення, також проводиться в інших сферах, а соціальні працівники застосовують свої навички роботи в громадах в області професійної роботи з проблем громадського здоров'я, освіти, житла та планування, зайнятості та молоді, а також робота з місцевими формальними або державними та неформальними і добровільними агенціями.

реаліях сучасних тенденцій соціальної роботи в місцевих громадах, американський дослідник Г. Батчер (H. Butcher) стверджував, що існує безліч різноманітних визначень поняття соціальної роботи в місцевих громадах, проте жодне з них, на думку вченого, не в змозі повністю пояснити увесь спектр роботи з громадою. Загалом дані визначення розглядають роботу в громаді як допомога людям розробити колективне рішення загальних потреб, відносяться ці потреби до сфери обов'язків департаментів соціальних служб, як, наприклад догляд в громаді чи захист і опіка над дітьми, або ж такі потреби громади потребують ефективної відповіді зі сторони однієї чи різноманітних агенцій перетинаючи межі департаментів чи секторів [1, с. 47].

Ранні спроби в організації роботи з дітьми в громаді Сполучених Штатів Америки були результатом серйозних проблем з безробіттям та бідністю з якими стикнулись американські громади. Таким чином, почала створюватись велика кількість організацій та соціальних установ для надання підтримки спільнот. Але постало питання по координацію зусиль та уникнути дублювання у наданні послуг, які можуть надавати спільноти.

Культура та закони різноманітних американських колоній значно відрізнялись один від одного. В більшості випадків їх зміст визначався ідеологічним та релігійним баченням засновників даних колоній. В деяких з них виникли деспотичні авторитарні режими, які в цілому, знаходили своє відображення в поглядах на виховання дітей. Наприклад, згідно колоніальному закону прийнятому в 1628 році в Масачусетсі, «невиховані» діти, які проявляли неслухняність по відношенню до своїх батьків могли бути засуджені до смертної кари [2, с. 42]. Діти в більшості випадків вважалися власністю своїх батьків, майже не володіли власними правами та були не захищені від жорстокого поводження.

Американська революція, конституція та перші штатні та федеральні закони з їх новим поглядом на права людини і соціальну справедливість включали в себе і низку законів відносно дітей. Проте, не дивлячись на дані зміни, які включали право на освіту для дітей, життя в Сполучених Штатах Америки початку XIX ст. складалось так, що для більшості дітей надія на їх дотримання на протязі багатьох десятиліть залишалась примарною.

Як зазначає Дж. Райкус (J. C. Rycus) державні постанови на користь дітей викликали найрізноманітніші реакції у населення – від загальної байдужості до жаху. На більшість дітей принцип *parens patriae*, тобто

регулювання державою відносин батьки – діти, не поширювався. Їх життя, як і раніше залежало від їх батьків, родичів, місцевих громад та життєвих обставин. Але були діти відношення держави до яких не можна було назвати поблажливим чи байдужим. Для них воно стало символом терору. Так, в період з 1830 по 1840 рік тисячі сімей корінних американських жителів, проживаючих на території штату Алабама, систематично переселялось, роз'єднувалось та знищувалось. Більш того, до підписання в 1863 році Прокламації про звільнення мільйони дітей не просто вважались власністю – вони були власністю: работорговці їх купували продавали, піддавали фізичним та психологічним тортурам, а також часто назавжди розлучали їх з сім'ями [2, с. 39].

процесі зародження соціальної роботи з дітьми в XIX ст. в більшості штатів Америки обов'язок піклуватись про бездомних, залежних та малозабезпечених дітей був покладений на місцеві громади. Засобами ж надання допомоги були милостиня, богадільні заклади та учнівство. Роздача бідним грошей, їжі та одягу – вважалась подачею милостині. Цей метод надання допомоги піддавався осуду та використовувався нечасто, оскільки вважалось, що саме милостиня породжує ті пороки, які доводили людину до бідності.

Богадільні були попередниками будинків призріння та інших закладів для утримання бідних, бездомних та калік. В них потрапляли малозабезпечені діти, люди, які страждали від тяжких психічних та фізичних захворювань, особи з інвалідністю, люди літнього віку, та загалом всі хто не міг самостійно вибратись з бідності. Складність проблем з якими стикались мешканці богаділень, а також жорстка нестача коштів приводили до того, що дані заклади не могли задовольнити потреби дітей в плані їх особистісного розвитку. Пізніше для дітей, які були покинуті батьками, сиротами, стали жертвами насильства або залишилися без піклування з інших причин, почали створювати спеціальні притулки. В середині та в кінці XIX століття такі притулки існували в самих різноманітних формах – від будинків для покинутих новонароджених до промислових шкіл для підлітків [3, с. 164].

Учнівство передбачало забезпечення професійного навчання, житла та харчування в обмін на працю на протязі певного узгодженого періоду часу. В одних випадках ці договори учнівства закладались між місцевими органами влади та прийомними сім'ями, в інших діти спочатку розміщувались в притулки, а потім керівники притулків віддавали їх в учнівство. Дітей поселяли в сім'ї місцевих ремісників, які відповідали за їх навчання та задоволення основних потреб. В обмін на це діти працювали на загальне благо місцевої громади. Саме їх праця виступала в ролі плати на учнівство. Для самої дитини дана система була схожа на лотерею, стверджує Р. Х'юз (R. C. Hughes), майже все залежало від опікунської сім'ї. Якщо дитина потрапляла до родини, де до неї ставились доброзичливо та з любов'ю, то вважалось що їй пощастило: дитина ставала членом родини та отримувала професійну освіту. З іншої

сторони, зазначає вчений, учнівство представляло собою зручним механізмом експлуатації дитячої праці. На думку американських вчених, положення багатьох дітей майже не відрізнялась від положення рабів: вони мало чому вились, проте багато страждали [2, с. 40].

середині та наприкінці ХІХ століття при підтримці місцевих громад почали створюватись притулки та програми навчання. Цьому сприяв ряд факторів:

По-перше, зростаюче визнання, що величезна кількість малозабезпечених та дітей-сиріт є важливою соціальною та етичною проблемою. Все більша кількість людей вважали, що громада зобов'язана піклуватись про дітей позбавлених батьківського піклування, також дітей, які стали жертвами насильства та експлуатації. Основним методом захисту дітей стала їх інституалізація, а основним методом підготовки їх до майбутнього самостійного життя – передача їх в учнівство. Більшість дитячих закладів, створені за кошти місцевих громад та церковних організацій були покликані задовольняти як духовні, так і громадянські потреби дітей. Не зважаючи на те становище в якому перебували дані заклади, було далеким від сімейного затишку, вони забезпечували підтримку дисципліни, надавали дітям професійну освіту та готували їх до життя в суспільстві. Ефективність виховання в притулках залежала від віку дітей та особливостей їх психічного, фізичного розвитку. Дані притулки задовольняли базові потреби багатьох дітей, надаючи їм можливість навчатись та в майбутньому влаштувати своє життя. Проте, були діти, яким притулки не могли забезпечити нормальний розвиток, а також захистити їх від фізичного, емоційного та психологічного насилля.

По-друге, більш широкого розповсюдження отримало державне фінансування діяльності добровільних організацій. Таким чином, там де виникало прагнення допомогти дітям, почали виділятись необхідні для цього кошти.

По-третє, велику роль зіграло те, що в Сполучених Штатах Америки з'явилося тисячі дітей сиріт та дітей позбавлених батьківського піклування. Причиною цього стали голод та хвороби, які вразили сім'ї іммігрантів, які населяли міста північних штатів в ХІХ столітті. Більшість дітей стали сиротами підчас епідемій холери та жовтої лихорадки. Також велика кількість дітей була просто покинута своїми батьками або вилучені з сімей іммігрантів, які страждали від бідності та інших проблем.

Також, в Сполучених Штатах Америки кількість дітей, які потребували допомоги, зросло в результаті переміщення та потрясінь, які слідували після публікації Прокламації про звільнення та прийняття в південних штатах расистських законів Джима Кроу та масового переміщення на північ звільнених рабів. Жорстоким репресіям піддавались корінні американці: цілі індіанські племена були вигнані зі своїх земель та відправлені в резервації або знищені в ході війни.

Осиротівши діти приєднувались до тисяч дітей, які систематично вилучались з індіанських сімей та розміщувались в інтернатах в ході етноценричної кампанії, направленої на руйнування індійської національної культури.

В працях американських дослідників соціальної роботи прослідковується, що інститути учнівства і усиновлення, в тому вигляді в якому вони були в середині XIX століття, мали в більшості експлуататорський характер, підтверджується тим, що високий попит мали діти старшого віку. Так, американський вчений М. Булен (M. Bullen,) зазначає, що в ті часи, на відміну від сьогодення, усиновлювачі практично не цікавились маленькими дітьми. А агентства по розміщенню дітей часом не задовольняли попит на дітей, особливо на дівчат старше дванадцяти років [4, с. 130].

Можемо зробити висновок, що на відміну від дітей старшого віку, які могли працювати, малолітніх дітей, які залишилися без батьківського піклування в США чекала набагато важча доля. Притулки виявились не готовими задовольнити потреби більшості дітей в їх розвитку. В наслідок цього все більше людей приходило до висновку, що найкращим місцем для влаштування дітей, що потребують допомоги є заміщуючі сім'ї в місцевих громадах, де перебували діти.

Вважається, що перші широкомасштабні спроби використання заміщуючих сімей в якості альтернативного способу розміщення дітей були прийняті в Сполучених Штатах Америки Ч. Брейсом (C. Brace) та заснованим ним Нью-Йоркською спілкою допомоги дітям. В період з 1850 по 1930 роки більш ніж 30 тисяч нью-йоркських дітей були розміщені в сім'ї в місцевих громадах на Середньому Заході США. В той час в місті Нью-Йорк залишалась велика кількість дітей з сімей іммігрантів, які залишилися без житла та залишились без піклування батьків, які померли від хвороб та складнощі імміграції. Вчений стверджував, що цих дітей можна було врятувати, розмістивши їх в місцевих громадах поза містом, де вони могли б отримати професійну освіту та здобути навички життя в суспільстві. Отже, діяльність американського вченого Ч. Брейса була в більшості успішною, та мала багато недоліків, оскільки за дітьми, які були розміщені в заміщуючі сім'ї, не спостерігали, та часто батьки продовжували використовувати працю таких дітей [5, с. 29].

Проте до 1850 року суди почали приймати документи, які закріплювали права дітей та ставили батьківські права в пряму залежність від надання необхідного догляду. Наприклад, в 1869 році іллінойський суд в справі Флетчер та ін. проти штату Іллінойс визнав, що батьки жорстоко поводитись з дитиною та не задовольняли її потреб, обмежували її права. Також, слід зазначити що в той час не існувало жодної організації, яка б відповідала за виявлення та оцінку випадків жорстокого поводження з дітьми та порушення цих прав. Вперше в світі

така організація була створена в 1874 році в Нью-Йорці – Нью-Йоркська спілка по попередженню жорстокого поводження з дітьми.

На початок 20-го століття знизилась кількість людей які підтримували ідеї вилучення дітей з сімей виключно в зв'язку з бідністю батьків, яка призводить до неспроможності їх задовольняти потреби дітей. Більшість вважала, що місцеві громади мають надавати підтримку бідним сім'ям які виховують дітей. В 1911 році в штаті Іллінойс був прийнятий перший штатний закон про виплату допомоги матерям. До 1921 року аналогічні закони вступили в силу ще в 39 штатах. Це стало приводом для затвердження в 1935 році Федерального закону про соціальне забезпечення, який передбачав виплати допомоги самотнім матерям для утримання дітей.

Таким чином, можемо зробити висновок, що система роботи місцевих громад з дітьми в середині XIX та на початку XX століття в США лише зароджувалась. Приймались перші закони про соціальне забезпечення самотніх матерів, дітей, що залишились без батьківського піклування, дітям з бідних сімей. За підтримки місцевих громад відкривались перші заклади для дітей сиріт та дітей позбавлених батьківського піклування. Та організовували свою роботу перші організації для забезпечення та дотримання прав дітей та захисту їх від жорстокого поводження та від насильства над ними.

Проте можемо чітко прослідкувати, що на етапі зародження соціальної роботи з дітьми в місцевих громадах в США, саме допомога та підтримка спільнот мала велике значення для становлення системи соціального забезпечення Сполучених Штатів Америки.

Список використаної літератури

Critical Community Practice, by Butcher H., Banks S., Henderson P., Robertson J. The Dilemmas of Development Work: Ethical Challenges in Regeneration, by Hogget P., Mayo M., & Miller C., UK : Policy Press, 2009, 532 с. **2. Джудит С.** Райкус, Рональд С. Хьюз Социально-психологическая помощь семьям и детям групп риска: Практическое пособие: В 4 т. Т. 1. Концептуальные основы социальной работы с детьми. – М.: Национальный фонд защиты детей от жестокого обращения, 2008. – 288 с. **3. History** of Canadian Childhood and Youth / compiled by N. Sutherland, J. Barman and L. L. Hale; technical consultant W. G. Brian Owen. 1992. – 305 с. **4. Bullen M.** A review of —What's the Difference: A Review of Contemporary Research on the Effectiveness of Distance Learning in Higher Education. Journal of Distance Education, 1999. – 14(1), P. 109 – 112. **5. A history** of child welfare / edited by E. P. Smith and L. A. Merkel-Holguin, 2005, – 169 с.

Попова А. О. Зародження соціальної роботи з дітьми в місцевих громадах США

статті представлено розвиток системи соціального забезпечення дітей в місцевих громадах Сполучених Штатів Америки в період середини XIX ст. до початку XX ст. У статті розкрито особливості зародження соціальної роботи в місцевих громадах США. Розкрито сутність та особливості раннього етапу становлення системи соціального забезпечення дітей які потребували допомоги. Схарактеризовано роль місцевих громад в забезпеченні та дотриманні прав дітей які залишились без піклування батьків. Представлено ряд законів які затверджують права дітей на повноцінне життя, забезпечення їх повноцінного фізичного, психологічного та емоційного розвитку. Розкрито роль спеціалізованих закладів для дітей, які були створені за ініціативи місцевих громад штатів США. Розкрито значення догляду громади за дітьми які залишились без піклування та за дітьми які виховувались в сім'ях, що постраждали під час імміграції, голоду та хвороб чи расової дискримінації.

Ключові слова: соціальна робота, місцеві громади, діти, соціальне забезпечення, притулки, заміщуючі сім'ї.

Попова А. А. Зарождение социальной работы с детьми в местных сообществах США

статье представлено развитие системы социального обеспечения детей в местных общинах Соединенных Штатов Америки в период середины XIX в. до начала XX в. В статье раскрыты особенности зарождения социальной работы в местных общинах США. Раскрыта сущность и особенности раннего этапа становления системы социального обеспечения детей, которые нуждались в помощи. Охарактеризована роль местных общин в обеспечении и соблюдении прав детей оставшихся без попечения родителей. Представлен ряд законов, которые утверждают права детей на полноценную жизнь, обеспечения их физического, психологического и эмоционального развития. Раскрыта роль специализированных учреждений для детей, которые были созданы по инициативе местных общин штатов США. Раскрыто значение ухода общины за детьми, оставшимися без попечения за детьми, которые воспитывались в семьях, пострадавших во время иммиграции, голода и болезней или расовой дискриминации.

Ключевые слова: социальная работа, местные общины, дети, социальное обеспечение, приюты, замещающие семьи.

Popova A. O. The origin of social work with children in local US communities

The article presents the development of the child welfare system in local communities of the United States during the middle of the XIX century before the beginning of the twentieth century. In article features of origin of social

work in local US communities. The essence and peculiarities of the early stage of formation of the social security system of children who needed help. It described the role of local communities in the maintenance and observance of the rights of children without parental care. It presents a series of laws that assert the right of children to a full life, to ensure their physical, psychological and emotional development. The role of specialized institutions for children, which were created at the initiative of local communities US states. The expanded value of the community care for children left without care and for children who were brought up in families affected during immigration, hunger and disease or racial discrimination.

Key words: social work, local communities, children, social welfare, shelters, foster families.

Стаття надійшла до редакції 16.01.2016 р.

Прийнято до друку 29.02.2016 р.

Рецензент – д.п.н., проф. Караман О. Л.